

MERKITTÄVÄT OPPIMISKOKEMUKSET RAKENTAVAT MINUUTTA

PAULIINA MERIKIVI (2003).
**Matkalla kohti omaa itseä.
Merkittävät oppimiskoke-
mukset naisten subjektivitee-
tin rakentajina.** Tampereen
yliopiston kasvatustieteiden
laitoksen julkaisusarja A 62.

Tampereen yliopiston kasvatustieteiden laitoksen tapana on ollut vuosittain julkaista laitos-sarjassaan ansioituneen pro gradu-tutkielman pohjalta työstetty tutkimusraportti. Vuonna 2003 kunnian sai Pauliina Merikivi, joka tarkastelee tutkimuksessaan merkittävien oppimiskokemuksien ja minuuden rakentumisen vuorovaikutusta aikuisen naisen elämänsä aikana. Merikivi hakee tutkimuksessaan vastauksia kysymyksiin, millaisia merkittäviä oppimiskokemuksia tutkimukseen osallistuneet naiset kokevat läpikäyneensä elämässään ja miten minuus hahmottuu näiden oppimiskokemuksien kautta. Tutkija lähestyy aihetta fenomenologian, sosiaalisen konstruktio-nismin ja feministisen tutkimuksen näkökulmia yhdistellen. Tällä yhdistelmällä hän pyrkii jäsentämään merkitysten rakentumisen yhtäaikaista yhteisöllistä ja yksilöllistä luonnetta sekä minuuden rakentumisen sukupuolistuneisuutta.

Tutkimuksen aineisto koostuu neljän 46–66-vuotiaan naisen elämäkertahaastattelusta ja naisten piirtämistä vapaamuotoisista elämänsä kuvioista. Elämänsä kuvioita käytetään lähinnä haastattelun työvälinaikana, joten haastattelut muodostavat tutkimuksen varsinaisen

aineiston. Tutkija halusi tietoisesti valita haastateltavikseen elämänpuutteiltaan erilaisia naisia. Niinpä aineistossa on mukana invalidin, kuvataiteilijan, urallaan korkealle edenneen ja yhteiskunnallisesti aktiivisen sekä asiakaspalvelutehtävissä toimivan naisen elämänsä kertomukset.

MINÄ ELETTYNÄ JA TOIMINNALLISENA PROSESSINA

Oppimista tutkimuksessa lähestytään Jack Mezirowin ajatuksiin tukeutuen. Minuuden rakentumista puolestaan jäsennettään subjektiviteetti-käsitteen kautta. Subjektiviteetin Merikivi määrittelee fenomenologisesti elettynä kokemuksena: henkilön kokemushistoriana materiaalisine ja kulttuurisine kiinnikkeineen. Elämänsä aikana henkilö tulee kiinnittyneeksi ja kiinnitetyksi tiettyihin paikkoihin ja niissä mahdollistuviin toimintoihin eli subjektiviteettiin. Henkilö kiintyy joihinkin subjektiviteettiin enemmän kuin toisiin. Henkilö siis mieltää joidenkin subjektiviteettien sisältämät merkitykset itselleen tärkeämmiksi kuin toisten subjektiviteettien. Kiintymisen motivoi henkilöä investoimaan yhä uudelleen tiettyihin subjektiviteettiin, jolloin jostakin subjektiviteetistä tulee johtomotiivi. Näin ollen kokemuksellisesti subjektiviteetistä tulee tietynlainen ja jatkuva, mutta ei kuitenkaan pysyvä, sillä minän johtomotiivi vaihtelee elämän aikana.

Kiinnittymisestä, kiintymisestä ja investoinnista rakentuu

subjektiviteetin toiminnallinen jatkuvuus, jota Merikivi kutsuu toiminnan tyyliksi. Kertoessaan elämästään henkilö ilmaisee orientaatiotaan, arvojaan ja päämääräänsä eli suhdettaan erilaisiin asioihin. Merikiven analyysin lähtökohdaksi asetuu pyrkimys jäljittää subjektiviteettia naisten elämänsä kertomuksista suhteiden ja toiminnan tyylien kautta.

IKÄSIDONNAISET TYYLIT – ITSESTÄÄN SELVÄ JA REFLEKTOIVA TOIMIJUUS

Analyysia Merikivi pohjustaa kertomalla kunkin haastatteleman naisen elämänsä tarinat. Näitä elämänsä kertomuksia konteksteja vasten hän erotelee naisten merkittäviä oppimiskokemuksia. Naisten nimeämistä merkittävimmistä oppimiskokemuksista suurin osa oli peräisin arkielämän konteksteista. Oppimiskokemukset koskivat niin tietojen ja taitojen oppimista, arvojen muutosta kuin oman itsen ja elämän pohtimista. Mezirowin ajatuksia hyödyntäen Merikivi jaottelee naisten oppimiskokemukset minän merkityksiä uusintaviin ja uudistaviin. Merikivi tekee huomion, että iällä on merkitystä sille, rakentuu toimijalle uusintava vai uudistava suhde kokemuksiinsa. Vanhimmat haastatelluista eivät joko tiedostaneet oppimiskokemuksiaan tai ne olivat merkitysrakenteita uusintavia. Nuorempien naisten merkittävässä oppimiskokemuksissa oli mukana lisäksi emansipatorista eli merkitysrakenteita uudistavaa oppimista.

Merkittävien oppimiskokemusten kautta Merikivi hahmottaa kaksi ikään sidonnaista toiminnan tyyliä: itsestään selvän ja refleктоivan toimijuuden. Vanhempien naisten tyyliä kuvastava itsestään selvä toimijuus liittyy siihen, että elämää on eletty sellaisena kuin se eteen on tullut eikä itseä tai kokemuksia ole juurikaan pysähdyttänyt pohtimaan. Subjektiviteetti kyllä muuntuu elämän aikana, mutta kokemuksia tulkitaan totutuista näkökulmista, jolloin vahvistetaan olemassa olevia minän merkityksiä. Refleктоivaa toimijuutta puolestaan kuvastaa emansipatorisuus: halu aukikeriä omaa itseä, kokemuksia ja niihin latautuvia merkityksiä sekä rakentaa niitä edelleen uudella tavalla.

Toimijuus itsestään selvänä tai refleктоivana vaikuttaa myös naisena olemisen tapaan. Itsestään selvässä toimijuudessa ei omaa naiseutta juurikaan pohdittu, kun taas refleктоivassa toimijuudessa se oli keskeinen osa minuuden rakentamisen prosessia. Haastateltujen naisten elämänsä aikana kokemat oppimisen paikat siis joko vahvistavat olemassa olevia sukupuolistuneelle minuudelle annettuja merkityksiä tai herättävät refleктоimaan minuutta ja jäsentämään sitä uudella tavalla.

Mezirowin uudistavan oppimisen teorian käyttö tuntuu ajoittain häiritsevän kategoriselta ja analyysia kapeuttavalta. Teoria ei täysin tavoita naisten oppimisprosessien moniulotteisuutta. Tutkija tosin myöntää tämän myös itse. Merikiven tutkimusta vaivaa myös kasvatustieteilijöiden helmasynti: oppimisen näkeminen sielläkin, missä sitä ei ihmisten

itsensä mielestä ole. Eräs haastateltavista purkaa mietteitään tutkijalle seuraavasti: ”Kuule elämää on menty vaan. Kuule sitä on eletty, en mä sitä minään kokemuksena pidä. (...) [M]itä helvetin oppimista siinä on?”. Ehkä ongelmasta olisi selvitty osin sillä, että haastateluissa olisi keskusteltu siitä, mitä haastateltavat ylipäänsä ymmärtävät oppimisella ja kokemuksella sekä mikä tekee jostakin kokemuksesta merkittävän ja opin ottamisen arvoisen. Ehkä näin on tehtykin, mutta se ei jostain syystä välity lukijalle.

MINNE JÄI SUKUPUOLI?

Merikiven työ on erityisen ansioitunut pro gradu-tutkielmaksi, vaikkakin tulkinnoissaan ja johtopäätöksissään tutkija olisi voinut mennä aavistuksen verran pidemmälle. Erityisesti sukupuolen analyysi jää varsin ohueksi. Nyt sukupuoli määrittyy lähinnä itsestään selvänä biologisena kategoriana, joka yhdistää tutkimushenkilöitä naisina ja erottaa heidät miehistä. Mielenkiintoista olisikin ollut selvittää enemmän sitä, miten esimerkiksi ikä, ruumiin kunto ja ammatillinen status tekevät eroja naisten välille. Tähän niin aineisto kuin subjektiviteetin käsitekin olisi antanut hyvät mahdollisuudet. Merikiven määrittellessä subjektiviteettia elettyinä kokemuksena tarkoittaa

se ymmärtääkseni sitä, että subjektiviteetilla on tietty menneisyys, joka on jo kiinnittänyt minuuden johonkin. Tällöin paikat, joissa henkilö toimii, eivät ole mitä tahansa positioita, vaan tiettyjä: sellaisia, jotka tietty henkilö on elänyt ja joihin juuri hänellä on ollut pääsy. Tähän elämiseen ja pääsyyn vaikuttaa mielestäni keskeisesti esimerkiksi se, onko henkilö elänyt elämänsä liikuntarajoitteisena vai ei.

Merikiven tutkimus on tustumisen arvoinen niin aikuiskasvatuksen opiskelijoille, tutkijoille kuin kouluttajillekin. Ensinnäkin se on sitä siitä syystä, että tutkimus asettuu vastapainoksi sille kasvatustieteelliselle tutkimukselle, joka keskittyy siihen, miten opetuksella ja koulutuksella voidaan vaikuttaa ihmiseen ja hänen minuutensa rakentumiseen. Merikivi pyrkiikin siirtämään huomiota siihen, miten ihmiset itse jäsentävät oppimistaan ja antavat sille merkityksiä niissä puitteissa, jotka yhteiskunta-, kulttuuri- ja koulutusrakenteet tarjoavat. Toiseksi Merikiven tutkimuksessa otetaan tarkastelukontekstiksi naisten koko elämänsä ja näin ollen oppimistakaan ei tarkastella vain formaalina, vaan elämänlaajuisena. Kolmanneksi tutkimus tuo aikuiskasvatukseen

Hanna Ojala